



Socialdepartementet  
[s.remissvar@regeringskansliet.se](mailto:s.remissvar@regeringskansliet.se)  
[s.jam@regeringskansliet.se](mailto:s.jam@regeringskansliet.se)

## Yttrande över SOU 2018:37 Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld

Den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Umeå universitet har fått möjlighet att bereda Umeå universitets yttrande över SOU 2018:37 Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld. Yttrandet baserar sig på ett underlag från juridiska institutionen och institutionen för socialt arbete, utarbetat av docent Görel Granström och docent Tommy Andersson.

### Sammanfattning

Umeå universitets uppfattning är att utredningsförslaget inom överskådlig tid endast kommer att ha ytterst marginell effekt avseende målet att minska mäns våld mot närstående på nationell nivå. Trots det ses förslaget som ett steg på vägen som kan ha effekt på individnivå och Umeå universitet tillstyrker därför inrättandet av ett centrum för samordning vid Socialstyrelsen men betonar att en viktig uppgift bör vara att ansvara för att finna och utveckla nya effektiva insatser mot återfall i våld. Förslaget om ändring i hälso- och sjukvårdslagen angående barns behov av egen information tillstyrks. Däremot avstyrks förslaget om ändringar i 5:11 socialtjänstlagen. Umeå universitet ifrågasätter också genomförbarheten av inrättandet av tillfälliga boenden för våldsutövare. Förslaget om en ny sekretessbrytande regel avstyrks och Umeå universitet är av uppfattningen att förslaget om utökad samverkan mellan polis, kriminalvård och socialtjänst avseende beslut om vissa tvångsåtgärder är mycket tveksamt ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

### Övergripande synpunkter

En förutsättning för att kunna göra en helhetsbedömning av utredarens betänkande är enligt Umeå universitet att både kostnader och nytta synliggörs så långt möjligt. I utredningen redovisas en uppskattning av kostnaderna samtidigt som bedömningen görs att det inte är lämpligt att göra någon uppskattning av de effekter som förslagen i utredningen kan leda till (s. 267). Umeå universitet delar inte denna uppfattning utan ser det som särskilt angeläget att så långt möjligt göra en uppskattning av vilka effekter de föreslagna insatserna kan ha. Även om det, precis som vad gäller kostnader, är svårt att göra en exakt beräkning är det fullt möjligt att med befintlig kunskap ge en ungefärlig bild av förslagens möjliga effekt. En grov överslagsberäkning, grundad på uppgifter från BRÅ om antalet utsatta kvinnor samt uppgifter från utredningens enkätundersökning om kommunernas insatser till identifierade gärningspersoner, ger vid handen att utredningens förslag inom överskådlig tid endast kan ha ytterst marginell effekt på det övergripande målet att minska mäns våld mot kvinnor. Skälen är att utredningen nästan uteslutande fokuserat på den mycket låga andel våldsutövare som kan identifieras av myndigheter, att denna grupp i hög



## UMEÅ UNIVERSITET

utsträckning kännetecknas av en psykosocial multiproblematik och tillika behandlingsresistens samt att både internationell och svensk kunskap om behandlingseffekter i form av signifikant minskat våld visar att effekten av nu förekommande behandlingsinsatser är obefintlig, mycket liten eller okänd. På längre sikt kanske en något högre effekt kan nås om nya effektiva behandlingsinsatser kan identifieras och, framför allt, om man kan hitta vägar att nå och påverka den stora majoritet av våldsamma män som inte kan identifieras av myndigheter.

I utredningen redogörs för resultaten av SBU:s genomförda granskning av internationell vetenskapligt baserad kunskap om behandlingseffekter för män som brukar våld mot närstående. Resultaten visade som ovan nämnts att effekterna på benägenheten till återfall i våld är obefintliga, mycket små eller okända. I utredningen presenteras också ett stort antal insatser och verksamheter av mycket olika slag som bedrivs i Sverige. Nästan ingen av dessa verksamheter har utvärderats på ett stringent sätt som möjliggör en bedömning av insatsens effekt på återfall i våld (ett undantag från detta är kriminalvårdens IDAP där resultaten visade att behandling inte hade någon signifikant effekt på återfall i våld). Detta stöder intrycket från internationell forskning, vilket också framhålls i utredningen.

Trots det ovan nämnda anser Umeå universitet att det är angeläget att personer som utsätter närstående för våld och som själva vill ha hjälp att bryta detta mönster ska kunna erbjudas den bästa hjälp som står till buds inom ramen för nu tillgänglig kunskap. Även om det inte kan ge effekt på nationell nivå i kampen mot mäns våld mot närstående bör det kunna ge en del enskilda individer, såväl våldsutövare som våldsutsatta, viss hjälp vilket är ett värde i sig och bör ligga inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens generella ansvar att sörja för medborgarnas psykosociala hälsa. För detta syfte, och för att sådan verksamhet ska vara konsekvent över hela landet, är det Umeå universitets bedömning att flera av utredningens förslag kan vara värdefulla. Men inte utifrån syftet att minska mäns våld mot kvinnor på nationell nivå, annat än ytterst marginellt.

Ytterligare en övergripande reflektion är att utredningen – helt i linje med direktiven – konsekvent fokuserar på mäns våld. Samtidigt visar både internationell och svensk forskning och kartläggning att även många kvinnor brukar olika typer av våld mot närstående i heterosexuella relationer, i samkönade relationer och, inte minst, mot barn. Umeå universitet har svårt att se att kvinnor med uttalad våldsproblematik i sina nära relationer, som själva vill ha samhällets hjälp att bryta detta mönster, skulle utestängas från de insatser som nu planeras för våldsutövande män. Det är angeläget att denna fråga uppmärksammas och hanteras i det fortsatta arbetet.

Nedan kommenteras ett antal av utredningens specifika förslag.

### 14.1.1 Ansvar för insatser till personer som utsätter närstående för våld ska framgå av socialtjänstlagen

Umeå universitet avstyrker förslaget att utöka 5 kap. 11 § socialtjänstlagen med ett stycke om socialnämndens ansvar för förövare av våld i nära relationer. Insatser för att förebygga våld är givetvis viktigt, men kärnan i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen är och bör förbli fokus på insatser för brottsoffer. Ska socialnämndens insatser för förövare av våld i nära relationer förtydligas genom förändringar i socialtjänstlagen, då bör det framgå av ett eget lagrum.



## UMEÅ UNIVERSITET

### 14.1.2 Hälso- och sjukvården bör i större utsträckning arbeta med våldsproblematik

I utredningens förslag anges att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram kunskapsstöd, vägledning och rekommendationer om förändringsarbete inom bl.a. hälso- och sjukvårdsområdet. Samtidigt ger utredningen förslag på en rad områden inom vilka det anses att hälso- och sjukvården bör ändra sitt arbetssätt. Det gäller bl.a. den principiella frågan om hälso- och sjukvårdens roll i det våldsförebyggande arbetet, identifiering av potentiella våldsutövare, att ställa frågan vid vissa (ej närmare preciserade) tillstånd att erbjuda hjälp m.m.

Umeå universitet tillstyrker förslaget om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram kunskapsstöd, vägledning m.m. Däremot ställer sig Umeå universitet tveksam, eller i alla fall frågande, till den stora vikt utredningen tillmäter hälso- och sjukvården i det våldsförebyggande arbetet. Att psykiatrisk och psykologisk behandling sker inom hälso- och sjukvårdens ramverk förefaller naturligt. Frågan om screening av potentiella våldsutövare vid vissa tillstånd samt andra insatser för hälso- och sjukvården bör enligt Umeå universitets uppfattning ingå att utreda närmare i det uppdrag utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen.

Umeå universitet tillstyrker utredningens förslag avseende barns behov av egen information, dvs. förändringarna i 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen.

### 14.3 Boende för våldsutövare

Umeå universitet ifrågasätter genomförbarheten av utredningens förslag om tillfälliga boenden för våldsutövare och avstyrker förslaget. Som utredningen själv konstaterar finns en uppenbar risk för brottsoffret att bo kvar, även om förövaren flyttas till ett tillfälligt boende, om inga andra särskilda skyddsåtgärder sätts in för offret. Det är förstås inte en optimal situation att den som utsätts för ett brott dessutom måste lämna sitt hem, men erfarenheten visar att i de situationer när en fortsatt hotbild finns mot offret, då kan en flytt till skyddat boende för offret vara den enda garantin mot upprepad utsatthet. Samtidigt är situationen den att många brottsoffer inte får tillgång till skyddade boenden, på grund av brist på boenden. Att då inrätta tillfälliga boenden för våldsutövare, dvs. de som begår kriminella handlingar, menar Umeå universitet skulle kunna uppfattas som stötande.

### 14.4 Centrum för samordning och kunskapsutveckling kring förändringsarbete med våldsutövare ska inrättas hos Socialstyrelsen

Med reservation för Umeå universitets inledande påpekande att utredningen, inklusive förslaget att inrätta ett centrum för samordning och kunskapsutveckling, i allt väsentligt tar sikte på den lilla grupp våldsutövare som kan nås av myndigheter och som av nämnda skäl både på kort och lång sikt är av mycket begränsad betydelse för det övergripande syftet att minska mäns våld mot närstående ställer sig Umeå universitet bakom utredningens bedömning att ett centrum bör inrättas och att Socialstyrelsen är den lämpligaste aktören att ansvara för ett sådant centrum.

Enligt Umeå universitets bedömning är det rimligt att anta att ett sådant centrum kommer att besitta tillräcklig kompetens för att avgöra vilka myndigheter och andra aktörer centret bör samarbeta med utan att detta ska låsas fast i instruktioner. Vidare är det Umeå universitets uppfattning att detta centrum bör ha kompetens och ansvar för kunskapsutvecklingen och förändringsarbete vilket inkluderar att själva göra bedömningar om det finns tillräcklig vetenskapligt evidens



för återfallsförebyggande effekt av olika insatser, exempelvis en nationell telefonlinje eller upp-  
rättandet av lokala eller regionala integrerade och samlokaliserade mottagningar.

Mot bakgrund av den begränsade kunskapen om effektiva insatser mot återfall i våld bör det enligt  
Umeå universitet vara en första och särskilt prioriterad fråga för detta centrum att finna och ut-  
veckla nya effektiva insatser. Det är av flera skäl betänkligt att lägga ner resurser på att utveckla  
och implementera lagstiftning, regelverk, rutiner, utbildning, samverkan och administrativa  
myndighetsstrukturer som i slutänden leder till behandlingsinsatser utan, med mycket liten, eller  
med oviss effekt på återfall i våld mot närstående.

Givet det faktum att de flesta våldsutövare inte kommer till myndigheters kännedom bör enligt  
Umeå universitet en annan högt prioriterad fråga för detta centrum vara att utforska och utveckla  
metoder för att nå denna stora majoritet av våldsutövare samt att finna och utveckla effektiva  
återfallsförebyggande insatser för dessa personer.

#### 14.5 Sekretess och informationsutbyte

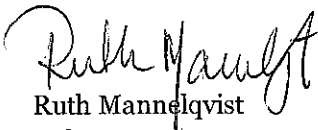
Umeå universitet avstyrker förslaget om en ny sekretessbrytande regel. Detta då en sådan kan ses  
som problematisk ur såväl socialtjänstens som hälso- och sjukvårdens perspektiv, där patientens  
rätt till sekretess är grundläggande och där socialtjänstens medarbetare och sjukvårdspersonalen  
riskerar att behöva ta ställning till straffrättsliga aspekter som t.ex. hur en viss handling kan  
definieras straffrättsligt och vad den kan leda till för påföljd. En sådan kunskap kan knappast, ens  
med utarbetade riktlinjer, anses falla inom dessa professioners ansvarsområde.

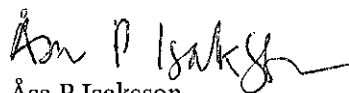
#### 14.6 En mer aktiv roll och utökad samverkan mellan Polismyndigheten och andra myndigheter

Umeå universitet ifrågasätter starkt utredningens resonemang kring behovet av utökad samverkan  
mellan polis, kriminalvård och socialtjänst avseende som utredningen säger "ett visst utrymme för  
ifrågavarande myndigheter att besluta om vissa tvångsåtgärder som inte är kopplade direkt till en  
formaliserad lagstiftningsprocess, utan snarare tar sikte på riskhantering och behandling." För det  
första framgår det inte av utredningen vad som egentligen avses med 'vissa tvångsåtgärder som  
inte är kopplade direkt till en formaliserad lagstiftningsprocess'. För det andra framstår ett sådant  
förslag som högst tveksamt utifrån ett legalitets- och proportionalitetsperspektiv. Det är en  
förutsättning för en rättssäker process att det finns en förutsebarhet avseende risken att utsättas  
för tvångsmedel.

Beslut i ärendet har fattats av professor Ruth Mannelqvist, den Samhällsvetenskapliga fakultetens  
dekan, efter föredragning av fakultetssamordnare Åsa P Isaksson.

För den Samhällsvetenskapliga fakulteten

  
Ruth Mannelqvist  
Dekan

  
Åsa P Isaksson